

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ausführliche Schwedische Grammatik

Dieterich, Udo Waldemar

Stockholm [u.a.], 1840

Ur: Inträdestal i Svenska Akademien, af Hans Järta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62596)

*Ur: Inträdestal i Svenska Akademien,
af Hans Järta.*

I lugn och värma hade den nya odlingens plantor rotat sig, uppskjutit och blomstrat. Men himlen mörknade och stormen frambröt. Förebuden vid en riksdag till miss-sämja emellan konungen och en del af nationen följdes af ett krig emot Ryssland, af trolöshet hos några och förvillelse hos flera bland härens anförare, af Gustafs och Sveriges våda, af folkskaror väpnade till deras räddning, af de ofrälse ståndens förbittring mot Adeln, af ett oroligt riksmöte, och af konungamaktens utsträckning. Nu framträdde Adlerbeth på en ny bana. Han hade förut diktat tragiska belägenheter; nu handlade han med oförgätlig värdighet i en af dessa, som uppkomma under en våldsammare inbördes kamp mellan statens krafter. — För ett så vidtfamnande och derjemte så djupt i människohjertan inträngande snille, som Shakspeares, vore kanhända slutet af konung Gustaf den Tredjes regering ett ämne, att dramatiskt behandlas. De nyare häfderna framte sällan en så besynnerlig inveckling, som denna, af stora händelser, en sådan strid emellan höga själars begär och ödets tvingande allmakt, sådana motsatser af milda enskilda böjelser och af stränga allmänna pligter, sådana uppoffringar af ädla sinnens timliga njutningar åt deras eviga hjeltemod, i följd här af så upphöjda karakterer och ändtligen en så skräckfull utgång af handlingen. Den konung, som sjutton år dertillförne återlemnade en cröfrad oinskränkt makt för att endast lefva och verka, såsom den förste medborgaren ibland ett fritt folk, nödgades af händelsernas oemotståndliga våld, att sjelf nedbryta sitt eget verk och störta thronens åldriga stöd, för att tillika med thronen rädda staten. Denne milde konung, hvares bröst var slutet för hatet och för hämnden, måste tillåta att blod, churu sparsamt, rann för lagens bila. Ur detta älskande hjerta slet fäderneslandet gamla vänner; detta ridderliga sinne tvangs att söndra sig ifrån de lysande föremål, vid hvilka det med akt-

ningens, vanans, och äfven fördomens band var fästadt. Ett be-
 drägligt hopp allena styrkte det mod, som fördrades till sådana
 försakelser. Gustaf föll för nidingens hand, innan han kunde
 å nyo förena sitt folk och ännu en gång skänka det friheten;
 döden var redan i hans blick, då han åter såg omkring sig
 många af de ädla han älskat; hans ömma hjerta brast under för-
 soningen. Men, derförinnan, hvilka sköna tafflor erbjuda sig
 icke till skaldens uppfattning? Här uppstå Riddersmän, att tala
 mot sin konungs företag och afsigter, men då först, sedan de
 genom offer af hans förlänningar utverkat sig sina samvetens till-
 stånd dertill; men icke i ett annat språk än den lagälskande
 och laglydande undersåtens. Här bedja honom hans närmaste,
 ännu trofaste, vänner, att skona sina enskilda böjelser och icke
 nedlägga ekens och lagerns sammanflätade krans på fäderneslan-
 dets altare, för att ifrån dess nedersta trappsteg upptaga törne-
 kronan. Der kastar han sig åter i stridens faror, trygg och
 slutligen segrande, ibland de tappre, som några månader förut,
 förvillade, öfvergåfvo honom, men som nu, sansade, mana, vid
 hans sida, fiendens svärd att verkställa de rättvisans straffdomar,
 dem han vägrat att bekräfta. Om, för att höja dessa tafflor och
 gifva det hela ett ännu rikare lif, det äfven fordrades Shakspe-
 areska skildringar af det låga, så saknades icke heller till dem
 förebilder, än af vansinnige ifrare för och emot konungen, än
 af föraktlige lycksökare, än af vilda folkhopar, som skriade fram
 hvad desse för stunden dem ingifvit. Men, då sorlet något ögon-
 blick saktar sig, höras de medborgerliga skalders stämmor, såsom
 colsharpan ljuder emellan stormens ilar; denna kantat, som i
 mäktiga toner förkunnar Sveas beslut att segra eller att falla
 med bevarad ära; denna sköna varning till dældens lägre vexter
 att ej yrka ekens fall; denna på en gång bestraffande och upp-
 lyftande häfdernas röst; denna det dristiga snillet och det blida
 hjertats rörande förbön för dagens offer. Och Adlerbeth, huru
 värtaligt yttrar icke han, inför Konungen och Rikets till en ge-
 mensam öfverläggning samlade Ständer, sina stridiga känslor,
 huru frimodigt sin öfvertygelse i frågan om den Lag, som skall

förändra Riksstyrelsens åldriga former? Han känner sig vara skyldig fäderneslandet att bestrida ett förhastadt antagande af denna lag, som hans välgörare föreslagit; vara skyldig honom, att söka afvända från hans person och hans rykte de följder, hvartill han fruktade att det kunde leda. Han fyller sin pligt; ser sina framställningar beveka den ädelmodige konungen och vinna dess högaktning, men vara vanmäktige att hejda händelsernas fart; suckar, och har styrka att förblifva Gustafs vän.

Sång-gudinnorna, som förljufvat den föregående tiden af Gustaf den Tredjes lefnad, göto minnets och hoppets tröst öfver den sista oroliga. De hade lugnat, de kunde ännu lugna sinnena, och ett nytt samhällsskick skulle då, kraftigare än det äldre, befastas af inrättningar, renade från de störtades fel. Det har skett; men han, som det ifrigast önskade, fick icke sjelf bestämma den nya byggnad, som vi, efter ytterligare förstöringar, sett uppföras. Efterverlden, som upptäcker de för samtiden ofta osynliga länkarne i statshändelsernas kedja, skall finna hvad vi för den frihet vi njuta, äro skyldige den hvälfning, som kostade Gustaf den Tredje sällheten och lifvet.

Ur: Ödmanns Hågkomster från Hembygden och Skolan.

Ordning, arbetsamhet och stillhet voro från förra tider här så rotfästade, att allt utgjorde ett urverk utan lod. Dock hade detta hus sina vissa nöjen, som bibehålla åldrens stämpel och förtjena sin beskrifning.

Julen var det förnämsta. Man beredde sig dertill i god tid och afbidade denna högtid med längtan. En Julafton var ett slags årligt Jubileum och firades på följande sätt. Då bestods ingen middag. Man samlades omkring en stor kettil, i hvilken kokades skinkor, bringor &c. Måltiden utgjordes af mjukt bröd,